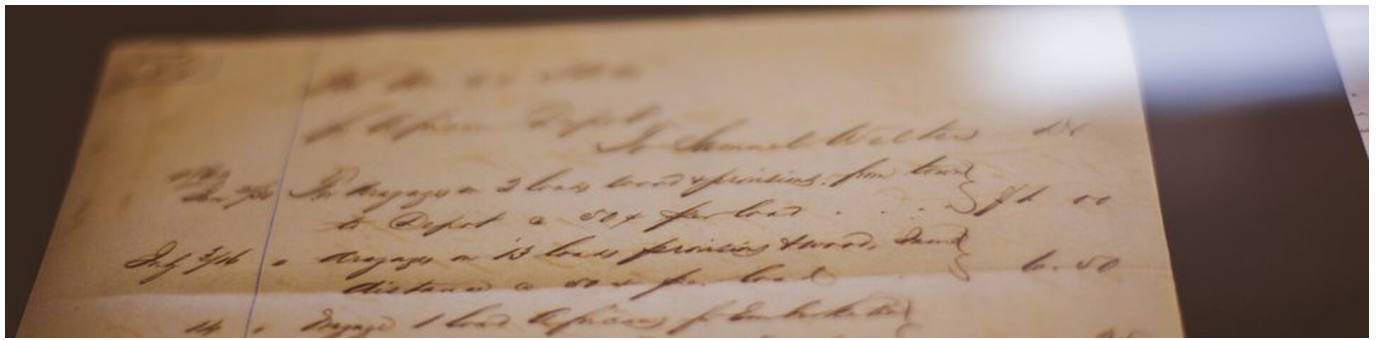

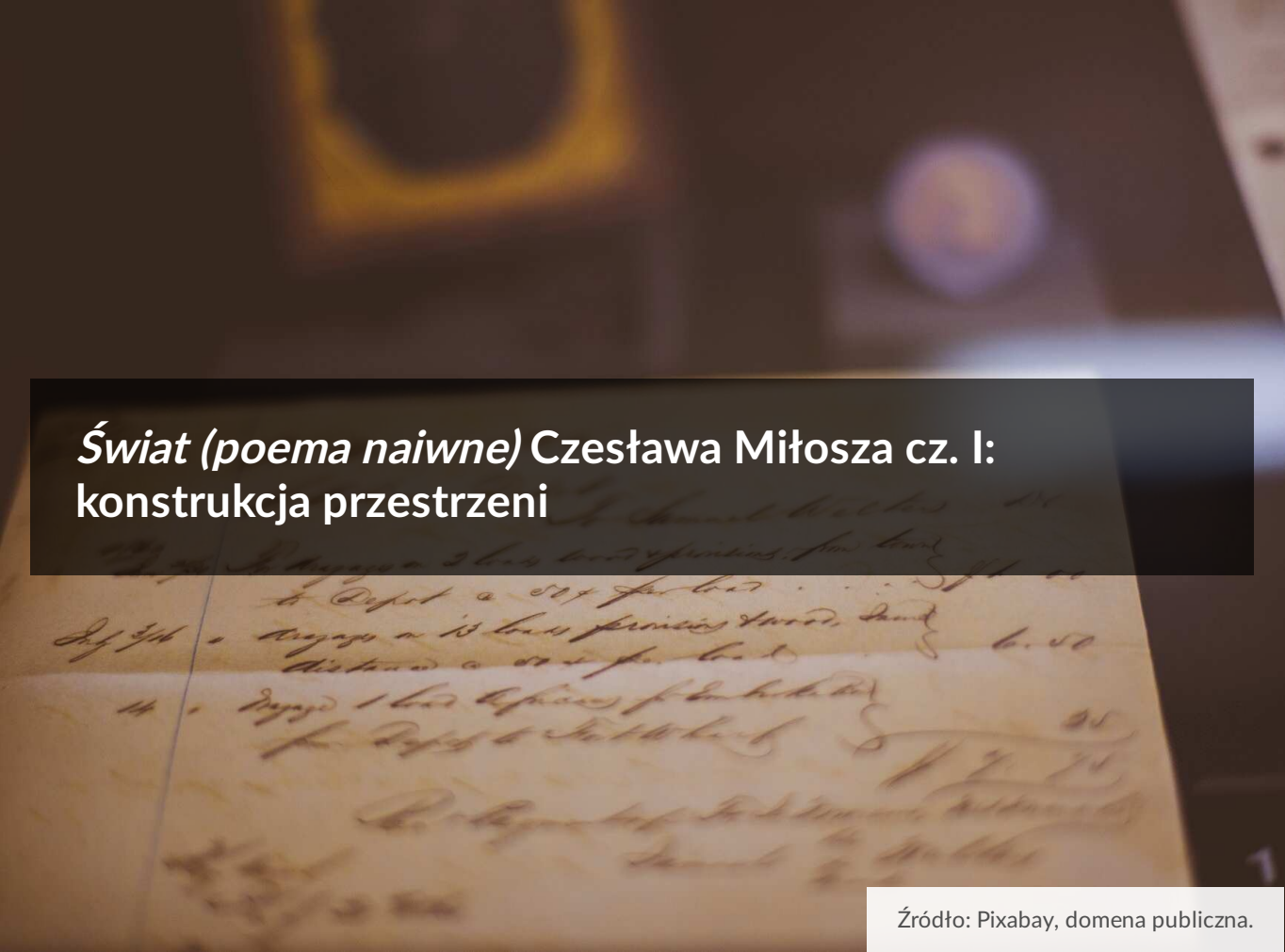
Świat (poema naiwne) Czesława Miłosza cz. I: konstrukcja przestrzeni

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Film](#)
- [Prezentacja multimedialna](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Krzysztof Stala, "Święte słowo jest". Miłoszowskie paradoksy bycia, „Znak” 1993, t. 5, s. 23.
- Źródło: *Stońce*, [w:] *Świat (poema naiwne)*.
- Źródło: Czesław Miłosz, *Stońce*.
- Źródło: Czesław Miłosz, *Odnalezienie*.
- Źródło: Czesław Miłosz, *Trwoga*.
- Źródło: Czesław Miłosz, *Przy piwoniach*.
- Źródło: Czesław Miłosz, *Przypowieść o maku*.
- Źródło: Czesław Miłosz, *Z okna*.
- Źródło: Czesław Miłosz, *Zaklęcia ojca*.
- Źródło: Czesław Miłosz, *Ojciec w bibliotece*.
- Źródło: Czesław Miłosz, *Obrazki*.
- Źródło: Czesław Miłosz, *Schody*.
- Źródło: Czesław Miłosz, *Ganek*.
- Źródło: Czesław Miłosz, *Furtka*.
- Źródło: Jacek Łukasiewicz, *Przestrzeń "świata naiwnego": o poemacie Czesława Miłosza "Świat"*, „Pamiętnik Literacki” 1981, t. 72/4, s. 96–97.

- Źródło: Jacek Łukasiewicz, *Przestrzeń "świata naiwnego": o poemacie Czesława Miłosza "Świat"*, „Pamiętnik Literacki” 1981, t. 72/4, s. 88–89.
- Źródło: Andrzej Franaszek, *Miłosz. Biografia*, Kraków 2011, s. 348–349.
- Źródło: Jacek Łukasiewicz, *Przestrzeń "świata naiwnego": o poemacie Czesława Miłosza "Świat"*, „Pamiętnik Literacki” 1981, t. 72/4, s. 87.
- Źródło: Czesław Miłosz, *Późna dojrzałość*, [w:] *Druka przestrzeń*.
- Źródło: Czesław Miłosz, *Dwór*, [w:] *Na brzegu rzeki*.
- Źródło: Czesław Miłosz, *Miłość*, [w:] *Ocalenie*.
- Źródło: Czesław Miłosz, *Nadzieja*, [w:] *Ocalenie*.
- Źródło: Czesław Miłosz, *Wiara*, [w:] *Ocalenie*.
- Źródło: Cyprian Kamil Norwid, *Ogólniki*, [w:] Cyprian Kamil Norwid, *Vade-mecum*, oprac. Józef Franciszek Fert, Wrocław 2003, s. 13–14.
- Źródło: Czesław Miłosz, *Moja wierna mowa*, [w:] tegoż, *Wiersze wszystkie*, Kraków 2018, s. 608–609.
- Źródło: Jan Błoński, *Miłosz jak świat*.
- Źródło: Czesław Miłosz, *W Warszawie*, [w:] Czesław Miłosz, *Wiersze wszystkie*, s. 239–240.
- Źródło: Czesław Miłosz, *Przedmowa*, [w:] Czesław Miłosz, *Wiersze wszystkie*, Kraków 2018, s. 155.

Świat (poema naiwne) Czesława Miłosza cz. I: konstrukcja przestrzeni

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Twórczość poetycka z okresu II wojny światowej stanowi świadectwo dramatycznych doświadczeń. Jednak tematyka niektórych dzieł przeciwstawia się rzeczywistości zdominowanej przez wojnę. Takim przykładem jest cykl *Świat (poema naiwne)* Czesława Miłosza, który na tle poetyckich sposobów obejmowania traumatycznego doświadczenia wojny jest niezwykle:

“ *Świat (poema naiwne)* – to nie świat, jaki jest, ale taki, jaki powinien być. Jest przestrzenią postulowanej aprobaty. Jest obrazem raju, o którym – jakże inaczej – pisali katastrofiści¹.

Twoje cele

- Poznasz okoliczności powstania cyklu *Świat (poema naiwne)* Czesława Miłosza.
- Dostrzeżesz porządek rządzący cyklem Czesława Miłosza.
- Dokonasz analizy fragmentów potwierdzających metafizyczny charakter wierszy cyklu.
- Wyjaśnisz, w jaki sposób poeta realizuje wizję świata doskonałego.

Przeczytaj

Dla zainteresowanych

- Zapoznaj się również z drugą częścią materiału:
[*Świat \(poema naiwne\) Czesława Miłosza cz. II: Wiara, Nadzieja i Miłość*](#)
- Aby dowiedzieć się więcej na temat tomu *Ocalenie*, zapoznaj się z poniższym materiałem:
[*Trudny stoicyzm Czesława Miłosza na podstawie tomu Ocalenie*](#)

Okoliczności powstania cyklu *Świat (poema naiwne)*

Czesław Miłosz podczas okupacji niemieckiej przebywał m.in. w Warszawie, gdzie przeniósł się z Wilna. W stolicy uczestniczył w podziemnym życiu literackim i właśnie tutaj napisał – w kwietniu 1943 roku – [*poemat Świat \(poema naiwne\)*](#). Czesław Miłosz podpisał konspiracyjny rękopis cyklu pseudonimem B.B. Kózka. Dziś egzemplarz ten przechowywany jest w Warszawie, w Muzeum im. Adama Mickiewicza. Cykl *Świat (poema naiwne)* został dołączony w 1945 roku do tomu *Ocalenie*, jako V część zbioru.

Czesław Miłosz (1911–2004) – poeta, prozaik, eseista, historyk literatury. Laureat Literackiej Nagrody Nobla w 1980 r. Profesor Uniwersytetu Kalifornijskiego w Berkeley. Przez wiele lat żył i tworzył na emigracji, do Polski wrócił w latach 90. Zmarł w Krakowie.

Książka z obrazkami

Czesław Miłosz w swoim cyklu przedstawił świat widziany dziecięcymi, naiwnymi oczami. O jego zasobach opowiada zaabsorbowany lekturami ojciec, a matka z czułością przygotowuje do samodzielności. Jak pisze biograf Czesława Miłosza Andrzej Franaszek, w kontekście koszmaru wojny takie rozwiązanie mogło być dla odbiorców zaskakujące:

((Andrzej Franaszek

Miłosz. Biografia

Miłosz pisze cykl dwudziestu krótkich wierszy *Świat. Poema naiwne*, który musiał budzić zdumienie ówczesnych słuchaczy. Mając w uszach odgłosy strzałów i krzyki strachu, słyszeli utwory napisane regularnym [jedenastozgłoskowcem](#), konsekwentnie rymowane i ukazujące obraz urągający otaczającej ich piekielnej rzeczywistości, przypominający nieco zapamiętane z dzieciństwa, wieszane nad łóżkiem malunki, na których Anioł Stróż czuwa nad dziecięcymi drózkami.

Oto więc świat, w którym brat i siostra „przez gaj dębowy” wracają ze szkoły do domu: jest tu furtka z białych sztachet, przy której „żółty jaśmin” miga „latarenką”, a drewniana klamka niesie pamięć tysięcy dotknięć i ganek, z którego rozpościera się widok „na lasy, wody, pola i aleje”. Tu matka nalewa na talerze zupę, tu ojciec zgłębia księgę „myślą z nicości wyjętą”, która przynosi mu darzącą spokojem mądrość, stąd może pokazać swym dzieciom Europę (...).

Wojnę zobaczyć można jedynie na ilustracji do *Iliady*, śmierć zabierze tylko mola chowającego się w książce, nawet diabli wesoło się śmieją – jak przystało rzeźbie dekorującej jadalnię. Gdy dziecięce serce strwoży na schodach cień wypchanej głowy dzika, lęk przegna matka płomykiem świecy, gdy dziewczynkę i chłopca złapie w lesie noc, ojciec zniknie z oczu, a strach podpowie, że „już zawsze ciemność będzie trwała”, a zaraz mrok ustąpi przed ukochanym głosem (...).

Oto więc świat, odkrywany oczami dziecka i zarazem taki, jakim być powinien – dany człowiekowi na mieszkanie. Świat wypełniony sakralnym ładem, jakby poeta wznosił budowle sensu na przekór otaczającemu go horrorowi, byt przeciwstawiał nicości.

Źródło: Andrzej Franaszek, *Miłosz. Biografia*, Kraków 2011, s. 348–349.

Motyw książki – poruszony przez profesora Franaszka – jest szczególny, bo jest tu symbolem okna na świat. Jest to książka z obrazkami, elementarz, który w prosty, „ilustrowany” sposób przedstawia dzieje ludzkości. Ma ukazywać świat, takim jakim powinno go widzieć dziecko (i tak np. wojna widziana tylko w *Iliadzie* to przeszłość dla ludzkości, która nie powinna się powtórzyć). Ponadto perspektywa dziecka jest być może jedyną, która ocala piękno świata.

Inny badacz twórczości Czesława Miłosza profesor Jacek Łukasiewicz także dostrzega znaczenie tego symbolu:

((Andrzej Franaszek

Miłosz. Biografia

Książka (zwłaszcza książka w ręku ojca) jest miejscem, w którym zawarta została pełnia wiedzy o przestrzeni kosmosu, jest jakby tą przestrzenią [skomprimowaną](#), a więc jest zamkniętą całością, samoistną i doskonałą. Ale zawarty w niej obraz przestrzeni jest także funkcjonalny. Bez książki nie byłaby możliwa skuteczna, celowa wędrówka. W księdze zawiera się program poznania przestrzeni pragmatycznej ujętej horyzontalnie: Europy, jej stolic – Warszawy, Pragi, Rzymu, Paryża. Informacje o nich są stereotypowe, ale właśnie powinny być takie; dziecko ma otrzymać jakby idee tych stolic, podstawowe ich obrazy. Będzie je w przyszłości dopełniać i rozszerzać, ale w zasadzie te obrazy wyrażające przekazane dziecku wartości mają dlań na całe życie pozostać niezmiennie. Książka z obrazkami to [imago mundi](#), pokazuje składnię świata, zawiera jego „słownik”.

Źródło: Andrzej Franaszek, *Miłosz. Biografia*, Kraków 2011, s. 348–349.

Motyw powrotu do dzieciństwa pojawia się w różnych okresach twórczości Miłosza. Na zdjęciu: rzeka Nieważa (lit. Nevėžis) na Litwie, pierwowzór rzeki Issy, którą opisał Miłosz w powieści *Dolina Issy*, (1953). Powieść obfituje w opisy sielskiej krainy dzieciństwa.

Źródło: domena publiczna.

Świat - konstrukcja przestrzeni

Przestrzeń w poemacie Czesława Miłosza jest tak skonstruowana, by odbiorca mógł się poczuć bezpiecznie. Tytuły kolejnych utworów – *Droga*, *Furtka*, *Ganek*, *Jadalnia*, *Schody*, *Obrazki* – wskazują na znaczące punkty tej przestrzeni. Tytuły sugerują także, że jest ona zorganizowana po dziecięcemu: rzeczownikami, które wprost nazywają i porządkują świat oraz są podstawową częścią wczesnej nauki o nim. Warte podkreślenia jest, że centralne miejsce przestrzeni zajmuje Ojciec, który objaśnia ten świat. Badacz Jacek Łukasiewicz zauważył, że przestrzeń ma w poemacie Miłosza dwie formy:

((Jacek Łukasiewicz

Przestrzeń "świata naiwnego": o poemacie Czesława Miłosza "Świat"

Wyraźny dystans do świata przedstawionego uzyskany został (...) przez stylizację, przez wprowadzenie perspektywy szczególnej: najlepiej ją można określić jako perspektywę dziecka (pojętnego ucznia), które [zinterioryzowało](#) punkt widzenia przekazany mu przez rodzica-nauczyciela. Oczywiście dystans z jakąś przymieszką [ironii](#) występuje w wierszach Miłosza niemal zawsze (...). W *Świecie* jednak

ta stylizacja jest szczególnie wyraźna, rozciąga się na wszystkie warstwy poematu, wszystkie są nią celowo, jakby metodycznie ograniczone. Dotyczy to także przedstawionej przestrzeni.

W tekście Miłosza mamy dwa zasadnicze sposoby jej ujmowania. Jest więc to przestrzeń zamknięta (kulista, „szkatułkowa”) i przestrzeń otwarta potraktowana linearnie. (...)

Opozycje przestrzeni otwartej i zamkniętej, ujęć kulistych i linearnych nie są tu wyrazem opozycji odmiennych postaw filozoficznych czy światopoglądów. Przeciwnie, bywają traktowane jako **komplementarne**, wchodzą z sobą w różne związki, czasem nawet zaciera się między nimi granica. Tak więc wyraźny szereg: dom, okolica, Europa, świat (w znaczeniu „Ziemia”), może być potraktowany na dwa sposoby: jako układ przestrzeni otwartej i jako układy zamknięte. W tym drugim wypadku stanowi on dla dziecka wprawdzie tylko etapy poznawania, ale każdy etap zawiera obraz całości. Wiedza właściwa danemu wiekowi może być swoście pełną wiedzą. Ale można też spojrzeć inaczej — wtedy znajdujemy się w przestrzeni otwartej, horyzontalnej: najpierw poznajemy dom, przedłużeniem domu jest ogród, ogrodu — okolica, okolicy — Europa.

Źródło: Jacek Łukasiewicz, *Przestrzeń "świata naiwnego": o poemacie Czesława Miłosza "Świat"*, „Pamiętnik Literacki” 1981, t. 72/4, s. 87.

Wciąż jednak pozostaje do rozstrzygnięcia pytanie o cel zastąpienia wizji dramatu wojny obrazem naiwnego dzieciństwa. Można zapytać, dlaczego Miłosz nie wybrał się w drogę typową dla **katastrofistów**? Jedną z możliwych odpowiedzi jest nieskomplikowana: świat jest tu takim, jakim powinien być, ponieważ rzeczywistość wojenna jest nie do przyjęcia. Przedstawienie świata jako domku z ogródkiem jest wizją naiwną, ale jednocześnie rozmyślnie przeciwstawiającą się absurdowi wojny.

Świat (poema naiwne) jako dzieło metafizyczne

Cykl poetycki Miłosza posiada cechy metafizyczne. Mimo, że Bóg nie zostaje wywołany w tych wierszach wprost, można wywnioskować, że autorem tego idyllicznego miejsca jest siła wyższa. Ziemia jest tu przedstawiana jako idealnie zaprojektowane miejsce dla wszystkich istot: „bo kwiat jest dany zuczkom na mieszkanie” (*Przy piwoniach*), a świat ten

ma swojego stwórcę: „I cała ziemia jest niby poemat, // A słońce nad nią przedstawia artystę” (*Słońce*). Ale za metafizyczne połączenie z tym boskim tworzywem odpowiedzialni są także ludzie. Jak pisze Krzysztof Stala:

((Krzysztof Stala

"Święte słowo jest". Miłoszowskie paradoksy bycia

Poemat *Świat (Poema naiwne)* kończy się wymownym ostrzeżeniem; próby dojścia do źródeł metafizyki, do doświadczenia „czystej nagości istnienia” oślepiają podmiot-poznającego, który powinien się ukontentować „światłem odbitym” – światem, który jest dzięki słońcu (Idei, Bogom, Byciu, Pierwszej Przyczynie). Światem, który pozostaje zorganizowaną i harmonijną – ale jednak reprezentacją.

Kto chce malować świat w barwnej postaci,
Niechaj nie patrzy nigdy prosto w słońce.
Bo pamięć rzeczy, które widział, straci,
Łzy tylko w oczach zostaną piękne.

Niechaj przyklęknie, twarz ku trawie schyli
I patrzy w promień od ziemi odbity.
Tam znajdzie wszystko, cośmy porzucili:
Gwiazdy i róże, i zmierzchy i świty.
(*Słońce*)

Źródło: Krzysztof Stala, "Święte słowo jest". Miłoszowskie paradoksy bycia, „Znak” 1993, t. 5, s. 23.

Słownik

ironia

(gr. *eironeía* – przestawianie, pozorowanie) – drwina, złośliwość lub szyderstwo ukryte w wypowiedzi pozornie aprobującej, nadanie wypowiedzi odwrotnego sensu w stosunku do tego, co wynika ze znaczenia użytych słów, na przykład w celu ośmieszenia poglądów czy cech rozmówcy lub pokazania dystansu wobec osób czy zjawisk; wypowiedź zawierająca ironię najczęściej jest krytyką lub naganą, która przyjmuje formę pozornej pochwały; ironia jest narzędziem literackim, w którym wybrane słowa są celowo używane do wskazania znaczenia innego niż dosłowne, można wyróżnić ironię słowną i sytuacyjną

katastrofizm

(gr. *katastrophē* – punkt zwrotny) – nurt refleksji historiozoficznej w literaturze, publicystyce i teorii kultury XX w., będący wyrazem przeświadczenia o nieuchronnej i bliskiej zagładzie zagrażającej współczesnemu światu, a zwłaszcza tradycjom, instytucjom i wartościom kultury europejskiej (na podstawie PWN)

poemat

(gr. *poiéma* – utwór) – dłuższy utwór wierszowany, w którym można wyodrębnić ciąg wydarzeń tworzących fabułę oraz części refleksyjne i opisowe

jedenastożłoskowiec

(ang. *hendecasyllabic*) – jeden z najczęściej wybieranych przez poetów form wiersza, składającego się z jedenastu sylab, ze stałym akcentem paroksytonicznym, czyli padającym na drugą od końca sylabę

metafizyka

(gr. *ta meta ta physika* – to, co ponad fizyką) – jedna z głównych dyscyplin filozofii rozważająca ogólne własności bytu i ostateczne przyczyny rzeczy; w potocznym rozumieniu oznacza wszystko to, co wybiega poza możliwość naukowego wyjaśnienia

Film

Polecenie 1

Na podstawie wykładu podaj możliwe przyczyny sielskiego charakteru cyklu *Świat (poema naiwne)*. Weź pod uwagę okoliczności jego powstania.

Trwa wczytywanie danych ..

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DeBXIASU1>

Film opowiada o „Poemach naiwnych” Czesława Miłosza.

Polecenie 2

Przedstaw porządek, który rządzi cyklem *Świat (poema naiwne)*.

Słownik

eskapizm

(ang. *escape* – wymknąć się, unikać czegoś) – ucieczka od problemów związanych z życiem społecznym, codziennością i rzeczywistością; może przejawiać się zarówno jako fizyczna ucieczka od świata (do odległego miejsca), jak i psychologiczna – gdy człowiek ucieka w świat marzeń

Prezentacja multimedialna

Polecenie 1

Zapoznaj się z wyborem wierszy z cyklu *Świat (poema naiwne)*. Podaj wiersze, które udowadniają tezę, że cykl ma charakter elementarza, książki z obrazkami. Uzasadnij swój wybór.

Polecenie 2

Na podstawie fragmentów scharakteryzuj postać Ojca, która się w wierszach pojawia.

Ćwiczenie 1

Odszukaj w w wyborze wierszy przynajmniej dwa fragmenty, w których podmiot liryczny opuszcza perspektywę dziecka. Następnie spróbuj zinterpretować taką zmianę.

Ćwiczenie 2

Dokonaj statystyki. Sprawdź, jakie środki stylistyczne i formy gramatyczne dominują w wyborze cyklu. Następnie określ ich funkcję.

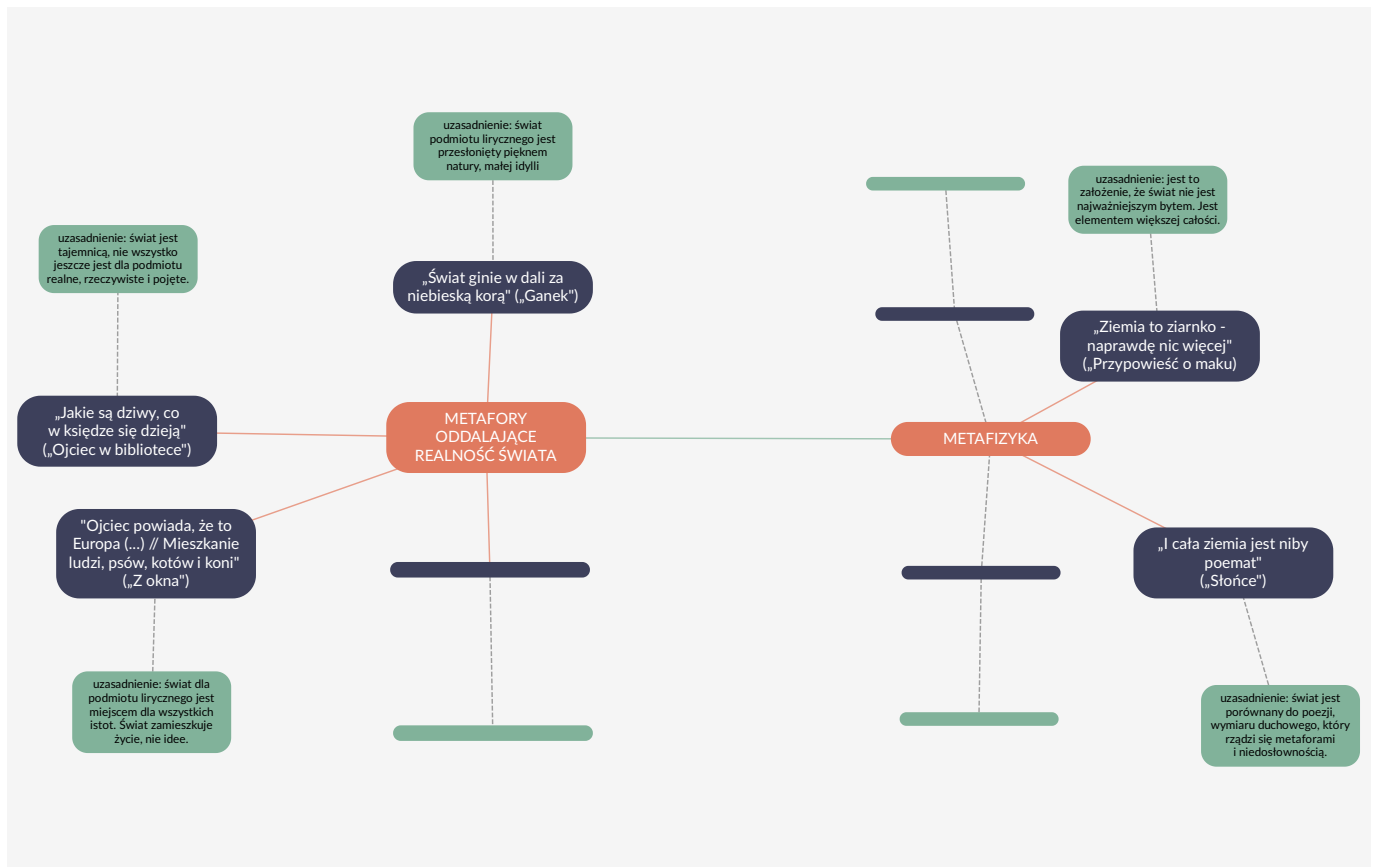
Środek stylistyczny	Przykłady użycia	Funkcja

Kliknij, aby uruchomić w trybie pełnoekranowym.

Polecenie 3

Zapoznaj się z mapą myśli. Następnie uzupełnij ją o inne przykłady metafor, które swoją wymową oddalają od rzeczywistości świata oraz o fragmenty dowodzące metafizycznego charakteru cyklu. Uzasadnij swój wybór.

Polecenie 4

Zbierz wszystkie dotychczasowe dane na temat cyklu *Świat (poema naiwne)*. Na ich podstawie wyjaśnij, czy perspektywa dziecięca może być jednocześnie metafizyczną. Napisz tekst liczący co najmniej 400 słów, w którym uzasadnisz swoje stanowisko.

Dla nauczyciela

Autor: Maria Gniłka-Somerlik

Przedmiot: Język polski

Temat: *Świat (poema naiwne)* Czesława Miłosza cz. I: konstrukcja przestrzeni

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

- 1) rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.;
 - 3) rozróżnia gatunki epickie, liryczne, dramatyczne i synkretyczne, w tym: gatunki poznane w szkole podstawowej oraz epos, odę, tragedię antyczną, psalm, kronikę, satyrę, sielankę, balladę, dramat romantyczny, powieść poetycką, a także odmiany powieści i dramatu, wymienia ich podstawowe cechy gatunkowe;
 - 4) rozpoznaje w tekście literackim środki wyrazu artystycznego poznane w szkole podstawowej oraz środki znaczeniowe: oksymoron, peryfrazę, eufonię, hiperbolę; leksykalne, w tym frazeologizmy; składniowe: antytezę, paralelizm, wyliczenie, epiforę, elipsę; wersyfikacyjne, w tym przerzutnię; określa ich funkcje;
 - 5) interpretuje treści alegoryczne i symboliczne utworu literackiego;
 - 6) rozpoznaje w tekstach literackich: ironię i autoironię, komizm, tragizm, humor, patos; określa ich funkcje w tekście i rozumie wartościujący charakter;
 - 9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;
 - 15) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny, biograficzny, mitologiczny, biblijny, egzystencjalny;
2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:
- 1) przetwarza i hierarchizuje informacje z tekstów, np. publicystycznych, popularnonaukowych, naukowych;

3) rozpoznaje specyfikę tekstów publicystycznych (artykuł, felieton, reportaż), retorycznych (przemówienie, laudacja, homilia), popularnonaukowych i naukowych (rozprawa); wśród tekstów prasowych rozróżnia wiadomość i komentarz; rozpoznaje środki językowe i ich funkcje zastosowane w tekstach; odczytuje informacje i przekazy jawne i ukryte; rozróżnia odpowiedzi właściwe i unikowe;

II. Kształcenie językowe.

1. Gramatyka języka polskiego. Uczeń:

2) rozumie zróżnicowanie składniowe zdań wielokrotnie złożonych, rozpoznaje ich funkcje w tekście i wykorzystuje je w budowie wypowiedzi o różnym charakterze;

2. Zróżnicowanie języka. Uczeń:

1) rozróżnia pojęcie stylu i stylizacji, rozumie ich znaczenie w tekście;

2) rozróżnia style funkcjonalne polszczyzny oraz rozumie zasady ich stosowania;

4. Ortografia i interpunkcja. Uczeń:

1) stosuje zasady ortografii i interpunkcji, w tym szczególnie: pisowni wielką i małą literą, pisowni łącznej i rozłącznej partykuły nie oraz partykuły -bym, -byś, -by z różnymi częściami mowy; pisowni zakończeń -ji, -ii, -i ; zapisu przedrostków roz-, bez-, wes-, wz-, ws-; pisowni przyimków złożonych; pisowni nosówek (a, ę) oraz połączeń om, on, em, en ; pisowni skrótów i skrótowców;

III. Tworzenie wypowiedzi.

1. Elementy retoryki. Uczeń:

1) formułuje tezy i argumenty w wypowiedzi ustnej i pisemnej przy użyciu odpowiednich konstrukcji składniowych;

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

1) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie;

4) zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji;

10) w interpretacji przedstawia propozycję odczytania tekstu, formułuje argumenty na podstawie tekstu oraz znanych kontekstów, w tym własnego doświadczenia, przeprowadza logiczny wywód służący uprawnieniu formułowanych sądów;

11) stosuje zasady poprawności językowej i stylistycznej w tworzeniu własnego tekstu; potrafi weryfikować własne decyzje poprawnościowe;

IV. Samokształcenie.

1. rozwija umiejętność pracy samodzielnej między innymi przez przygotowanie różnorodnych form prezentacji własnego stanowiska;

2. porządkuje informacje w problemowe całości poprzez ich wartościowanie; syntetyzuje poznawane treści wokół problemu, tematu, zagadnienia oraz wykorzystuje je w swoich wypowiedziach;

6. wybiera z tekstu odpowiednie cytaty i stosuje je w wypowiedzi;

7. wzbogaca swoją wypowiedź pozajęzykowymi środkami komunikacji;

Lektura obowiązkowa

37) wybrane wiersze następujących poetów: Stanisław Baliński, wybrane wiersze z okresu emigracyjnego, Kazimierz Wierzyński, wybrane wiersze z okresu emigracyjnego, Czesław Miłosz,

w tym wybrane wiersze z tomu *Ocalenie* oraz *Traktat moralny* (fragmenty), Tadeusz Różewicz, Miron Białoszewski, Jarosław Marek Rymkiewicz, Wisława Szymborska, Zbigniew Herbert, w tym wybrane wiersze z tomów *Pan Cogito* oraz *Raport z oblężonego miasta*, Halina Poświatowska, Stanisław Barańczak, Marcin Świetlicki, Jan Polkowski, Wojciech Wencel;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele operacyjne. Uczeń:

- przedstawia okoliczności powstania cyklu *Świat (poema naiwne)*;
- wyjaśnia w czym przejawia się dziecięca perspektywa poetyckiego odbioru świata w cyklu *Świat (poema naiwne)*;
- dokonuje analizy środków artystycznych, które umożliwiły poecie wyrażenie wymiaru metafizycznego;
- wskazuje powody, dla których poeta zdecydował się na idealistyczny obraz świata w kontekście trwającej wojny.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja;
- rozmowa kierowana;
- z użyciem e-podręcznika.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Faza wprowadzająca

W fazie wprowadzającej nauczyciel pyta uczniów, czy postawa naiwna wobec świata może być celowa? Jeśli tak, to czy chroni, czy – może przewrotnie – pokazuje nową perspektywę? Po krótkiej rozmowie ogólnoklasowej, nauczyciel zawęży pole dyskusji do literatury. Tu może zapytać uczniów o przykłady literackie, w których bohaterowie lub podmiot liryczny celowo przyjmowali postawę naiwną w trudnych czasach. Nauczyciel w podsumowaniu rozmowy na ten temat informuje uczniów, że zaskakującym przykładem widzenia naiwnego, w trudnych, bo wojennych czasach jest cykl poetycki Czesława Miłosza *Świat (poema naiwne)*. Następnie prezentuje uczniom „Wprowadzenie” do lekcji, cele oraz zapisuje temat.

Faza realizacyjna

Praca z tekstem krytycznoliterackim

Zanim uczniowie przystąpią do pracy z multimediami, które umożliwi im ogólne spojrzenie na cykl *Świat (poema naiwne)*, najpierw zapoznają się z treścią sekcji „Przeczytaj”. Zadaniem uczniów jest stworzenie syntetyzującej notatki na podstawie zebranych informacji. Sekcja „Przeczytaj” wzbogacona jest o cytaty z tekstów krytycznoliterackich, zatem uczniowie mogą pogłębić swoje umiejętności „przetwarzania i hierarchizowania informacji z tekstów np. publicystycznych, popularnonaukowych, naukowych” (PP: I.2.1). Uczniowie dzielą obszar notatnika na dwie części, w których wypisują cechy dwóch typów przestrzeni (kulistej i linearnej), jakie wyznaczył profesor Jacek Łukasiewicz w swojej analizie cyklu Miłosza. Fragment wywodu literaturoznawczego cechuje się wysokim stopniem trudności, dlatego istotne jest, by nauczyciel moderował pracę uczniów.

Praca z multimediami

1. Uczniowie zapoznają się z wyborem wierszy z cyklu *Świat (poema naiwne)* w sekcji „Prezentacja multimedialna”. Pierwszym zadaniem uczniów jest uzupełnienie przygotowanej notatki i próba dopasowania odpowiednich cytatów do dwóch typów przestrzeni. Przykładowe wskazania: przestrzeń linearna to dosłowne elementy świata, jak np. furka, czy ganek; a przestrzeń kulista to Europa, czy biblioteka, która jest obrazem świata. Trafnym przykładem jest wiersz *Przy piwoniiach*, bo pokazuje mikroświat („bo kwiat jest żuczkom dany na mieszkanie”) i świat ludzki (matka trzymająca płatki piwonii). W innych wierszach można wskazać Europę jako metaforę świata.
2. Uczniowie wysłuchują wykładu ekspertki w sekcji „Film” i wykonują przyporządkowane do niego polecenia.
3. W sekcji „Prezentacja multimedialna”, w oparciu o dotychczas zdobytą wiedzę uczniowie wykonują polecenie 1. i ćwiczenie 1. Następnie, po dokładnym zapoznaniu

się z wyborem wierszy cyklu uzupełniają mapę myśli według zaproponowanych poleceń.

Faza podsumowująca

W fazie podsumowującej nauczyciel może przygotować uczniów do napisania pracy domowej, powracając do pytania zadanego w fazie wprowadzającej lekcji. Może je uzupełnić o kwestię metafizyki. Tutaj uczniowie mogą odwołać się do znanych kontekstów literackich o tym charakterze.

Praca domowa:

W ramach pracy domowej uczniowie wykonują polecenie 4. zamieszczone w sekcji „Prezentacja multimedialna”.

Materiały dodatkowe:

- Andrzej Franaszek, *Miłosz. Biografia*, Kraków 2011.
- Jacek Łukasiewicz, *Przestrzeń „świata naiwnego”. O poemacie Czesława Miłosza „Świat”, „Pamiętnik Literacki” 1981, t. 72/4.*
- Czesław Miłosz, *Rodzinna Europa*, Paryż 1959.
- Krzysztof Stala, „Święte słowo jest”. *Miłoszowskie paradoksy bycia*, „ZNAK” 1993, nr 5.

Wskazówki metodyczne:

Multimedium bazowe i podporządkowane mu treści będą niezbędne do pracy nad drugą częścią materiału: *Świat (poema naiwne) Czesława Miłosza cz. II: Wiara, Nadzieja i Miłość*.